

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

445. PLENĀRĀ SESIJA, KAS NOTIKA 2008. GADA 28. UN 29. MAIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Videi draudzīga ražošana”

(2008/C 224/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 16. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Videi draudzīga ražošana”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 6. maijā. Ziņotāja — *Darmanin* kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 445. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 28. un 29. maijā (29. maija sēdē), vienbalsīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Komiteja stingri atbalsta visas iniciatīvas, kas palīdz izstrādāt tādu Kopienas politiku ilgtspējīgas ražošanas un ilgtspējīga patēriņa jomā, kura pilnībā integrēta citās Kopienas politikas jomās, ar mērķi:

— **iespējamās problēmas pārvērst par iespējām, lai ES uzņēmumi spētu konkurēt** pasaules tirgū, izvēloties videi nekaitīgas ražošanas metodes, kas paredz izmantot “ekoloģiskus” produktus un pakalpojumus, kurus visi ES patērētāji var viegli atpazīt;

— **izveidot “ekoloģisku ražojumu un pakalpojumu tirgu”**, lai šādi ražojumi un pakalpojumi atbilstu skaidrām un vienotām definīcijām un lai tie patiešām būtu pieejami visās dalībvalstīs;

— **veicināt Eiropas iedzīvotāju izpratni** par atbildīgu un no vides aizsardzības viedokļa “inteliģentāku” patēriņu un videi nekaitīgas rīcības modeļiem, jau sākumskolās atbilstošas pūles veltot informēšanai, apmācībai un izglītībai;

— **izmantot stratēģiskāku pieeju**, lai ietekmētu uzņēmēju, politiķu, patērētāju un visu iedzīvotāju pieņemtos lēmumus un nodrošinātu vienotus Kopienas pamatprincipus, kas palīdzētu novērst tirgus sadrumstalotību, ko ir veicinājuši atšķirīgi noteikumi un maldinoši reklāmas saukļi par minēto ražojumu ekoloģisko kvalitāti un par atbilstošajām ražošanas un izplatīšanas sistēmām;

— **nodrošināt patērētāju izvēles tiesību aizsardzību** un to, lai ražotāji un izplatītāji ievērotu vides aizsardzības noteikumus un garantētu tirdzniecībā nonākušo ražojumu atbilstību ekoloģiskās ilgtspējības prasībām;

— **nodrošināt, lai atbildību par ilgtspējīga patēriņa veicināšanai paredzētās politikas īstenošanu** un ar to saistīto lēmumu pieņemšanu uzņemtos visas pilsoniskās sabiedrības grupas un organizācijas: ražotāji, izplatītāji, patērētāji, pedagogi, publiskās pārvaldes iestādes, vides un patērētāju tiesību aizsardzības organizācijas, sociālie partneri.

1.2 Saistībā ar ilgtspējīgas attīstības un patēriņa pamatprincipu īstenošanu Komiteja iesaka definēt jēdzienus “ekoloģisks ražojums/pakalpojums” un “ekoloģisks patēriņš”, pamatojoties uz skaidriem vides kritērijiem, rādītājiem un standartiem, kas paver iespējas jauninājumiem un uzlabojumiem, kā arī noteikt, ka minētajām definīcijām jābūt spēkā visā ES un atzītām starptautiskā mērogā.

1.3 Komiteja rosina **Eiropas rūpniecības**, kā arī izplatīšanas un pakalpojumu nozares uzņēmumus **skaidri apliecināt, ka tie īsteno** visas nozares aptverošu pieeju, **izvirzot pakāpeniskus un pārbaudāmus mērķus**. Šāda pieeja nozīmē, ka jāņem vērā visi trīs ilgtspējības aspekti, proti, ekoloģiskais, ekonomiskais un sociālais aspekts, savukārt par atbilstību vides prasībām visā “kalpošanas laikā” jādomā jau ražojuma izstrādes posmā, izvirzot arvien augstākus mērķus attiecībā uz kvalitāti, jauninājumiem un patērētāju apmierinātību.

1.4 Komiteja iesaka uzņēmumiem, publiskām un privātām struktūrām vairāk kopīgi izmantot pieejamos Kopienas un valstu instrumentus, lai **cik vien iespējams paplašinātu pētniecību** tādā jomā kā **“videi nekaitīgas” tehnoloģijas un ražojumi**.

1.5 Komiteja uzsver, ka **tehnisko standartu**, kas attiecas uz ekoloģiskiem ražojumiem un ražošanas metodēm, izstrādes process ir jāpilnveido un **jāpaātrina**.

1.6 Komiteja norāda — visā iekšējā tirgū ir jānodrošina, ka ekoloģisko ražojumu **marķēšanas sistēmās** ir noteikti skaidri kritēriji un vienādas minimālās prasības. Tas jā dara, lai patērētāji, izvēloties ekoloģiskus ražojumus vai pakalpojumus, netiktu maldināti, kā arī nodrošinātu vienādas pārbaudes visā ES un ekoloģisku ražojumu brīvas aprites pamatprincipa ievērošanu. Līdztekus valstu un nozaru marķējuma sistēmām jāturpina ieviest arī Eiropas ekomarķējums (“Ekoopuķite”).

1.7 Komiteja uzskata, ka svarīgi ir stiprināt **“ražojumu dimensiju” vides vadības sistēmās**, lai to plašāk izmantotu ražotāji un izplatītāji un lai to varētu vieglāk pielāgot vietējo pašvaldību vadības sistēmām, kā arī, lai tā veidotu sinerģiju ar citiem ilgtspējīgas attīstības veicināšanai paredzētajiem instrumentiem.

1.8 Pēc Komitejas domām, jāatbalsta **EMAS (Vides vadības un audita sistēma) plašāks pielietojums**. Tas izdarāms, īstenojot gan fiskālus un finansiālus, gan veicināšanas un mārketinga pasākumus, nosakot administratīvus atvieglojumus, atzīstot, ka līdzdalība EMAS “liecina par izcilām sasniegumiem” starptautiskā mērogā, kā arī veicot pasākumus, lai atbalstītu mazo uzņēmumu pakāpenisku iesaistīšanos minētajā sistēmā.

1.9 EESK uzskata, ka būtiska nozīme ir tam, lai **ražojuma īpašības vērtētu kopumā**, ņemot vērā ne tikai vides aizsardzības kritērijus, bet arī citus svarīgus aspektus, piemēram, ražojuma īpašības, kas nozīmīgas patērētājiem un ražotājiem un raksturo to no rentabilitātes, drošības, funkcionalitātes un veselības aizsardzības viedokļa. Jāņem vērā arī resursu un materiālu racionāla izmantošana, loģistika, novatorisms, noiets, spēja paplašināt patērētāju izvēles iespējas, kalpošanas ilgums un sociālie aspekti.

1.10 Komiteja iesaka pilnveidot **“videi nekaitīgu” publisko iepirkumu (Green public procurement — GPP)**, nosakot “ekoloģisku” ražojumu tehniskās specifikācijas (jāsāk ar ražojumiem, kuru nelabvēlīgā ietekme uz vidi ir vislielākā), ražojumu vai pakalpojumu aprakstā iekļaujot izmaksas to kalpošanas laikā, tiešaistē izveidojot attiecīgu datu bāzi, pielāgojot EK publiskā iepirkuma direktīvas un iekļaujot tajās norādes uz standartiem, EMS sistēmām, ekomarķējumu un ekoloģisku izstrādi, kā arī publicējot valstu rīcības plānus “videi nekaitīga” publiskā iepirkuma ieviešanai.

1.11 Komiteja vēlreiz uzsver, cik liela nozīme ir tam, lai **juridisko pamatu** veidotu EK Līguma 153. pants, kas, pēc Komitejas domām, ir vispiemērotākais, lai **panāktu augsta līmeņa patērētāju aizsardzību** un nodrošinātu viņu tiesības uz pilnvēr-

tīgu, nesagrozītu, pienācīgu, saprotamu un savlaicīgu informāciju.

1.12 Lai tuvinātos pašregulējuma sistēmai, pēc Komitejas domām, būtu **jāizstrādā rīcības kodekss**, kā tas jau paredzēts Direktīvā 2005/29/EK, lai nepieļautu ar vides aizsardzību saistītu argumentu negodprātīgu izmantošanu reklāmas nolūkos un maldinošu reklāmu. Vienlaikus jāstrādā, lai izveidotu ekoloģisko nodokļu sistēmu un tiesisko regulējumu. EESK iesaka noteikt, ka argumentiem, kas saistīti ar vides aizsardzību, jābūt apliecinātiem ar ticamu un atzītu marķējumu.

1.13 Komiteja uzskata, ka papildu tiesvedībai, kurai būtu jābūt visiem pieejamai, jāveido arī elastīgas, efektīvas un ar zemām izmaksām saistītas ārpusvietas **pārraudzības un arbitražas** iestādes, kuras risinātu patērētājus interesējošos jautājumus un kuru darbība raisītu uzticību, jo tās nodrošinātu ražojumu atbilstību ekoloģiskajiem standartiem un tirgū nonākušo ražojumu atbilstību vides ilgtspējības principiem.

1.14 Tā kā pašlaik spēkā esošie noteikumi, kas attiecas uz patērētājiem sniedzamo informāciju un ilgtspējīgiem ražojumiem izvirzītām prasībām, ir atšķirīgi, Komiteja uzskata, ka steidzami ir jāizveido vienota un skaidri definēta pamatsistēma, pieņemot **“Eiropas hartu ilgtspējīgam patēriņam un ilgtspējīgai ražošanai iekšējā tirgū”**.

2. Pašreizējais stāvoklis un perspektīvas

2.1 Kopienas ekomarķējuma piešķiršanas sistēmas⁽¹⁾ mērķis ir veicināt tādu ražojumu izplatību, kuru ietekme uz vidi visā to lietošanas laikā ir neliela, kā arī sniegt patērētājiem precīzu un zinātniski pamatotu informāciju. Šis marķējums neattiecas uz pārtikas produktiem un dzērieniem, medikamentiem un medicīnā izmantojamu aparāturu⁽²⁾, kā arī uz bīstamiem vai kaitīgiem⁽³⁾ ražojumiem un vielām.

2.1.1 Videi nekaitīgu ražojumu izstrāde, ražošana, izplatīšana un patēriņš ir ES vides politikas neatņemama sastāvdaļa, kā tas noteikts Sestās vides rīcības programmas⁽⁴⁾ mērķos un prioritātēs, kas īstenojami līdz 2010. gadam. Komiteja vairākkārt paudusi viedokli par minēto programmu, kurā izsmēloši aprakstīti pasākumi, kas sekmētu ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanu.

2.1.2 Līdztekus citām svarīgām Kopienas iniciatīvām īpaša nozīme pašlaik ir arī integrētai produktu politika (IPP)⁽⁵⁾, par kuru Komiteja vairākkārt paudusi savu viedokli⁽⁶⁾. Minētā politika attiecas uz visiem ražojumiem un pakalpojumiem, kas ietekmē vidi.

2.1.3 Lai integrētā produktu politika būt efektīva, ir jā rada stimuli ražotājiem ražot videi nekaitīgus ražojumus, kā arī jārosina patērētāji šādus ražojumus iegādāties. Šajā nolūkā var izmantot šādus instrumentus:

— videi nekaitīgāku produktu ražošanas atbalstam paredzēti pasākumi nodokļu jomā;

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 17. jūlija Regula (EK) Nr. 1980/2000, ar kuru tiek pārskatīta Kopienas ekomarķējuma piešķiršanas sistēma.

⁽²⁾ Direktīva 93/42/EEK.

⁽³⁾ Direktīva 67/548/EEK.

⁽⁴⁾ COM(2001) 31 galīgā redakcija.

⁽⁵⁾ COM(2003) 302 galīgā redakcija un Zaļā grāmata, COM(2001) 68 galīgā redakcija.

⁽⁶⁾ OVC 80, 30.3.2004.

- vides aspektu ievērošana publiskā iepirkuma procedūrā ⁽⁷⁾;
- izpratnes par kalpošanas ilgumu veicināšana;
- brīvprātīgu instrumentu, piemēram, ekomarkēšanas, EMAS (Vides vadības un audita sistēma), EPD (Ražojumu vides deklarācijas), "videi nekaitīga" publiskā iepirkuma u.c., ieviešana un to izmantošanas sekmēšana;
- patērētāju informēšana, lai viņi "ražojumus izvēlētos pārdomāti" (iegāde, lietošana, atbrīvošanās no atkritumiem).

2.1.4 Atzinīgi vērtējama arī pamatdirektīva ⁽⁸⁾, ko pieņēma 2005. gadā, lai ieviestu jaunu tiesisko regulējumu attiecībā uz enerģiju patērējošu ražojumu izstrādi.

2.1.5 Pirmie pamatdirektīvas ieviešanas noteikumi stāsies spēkā 2008. gadā. Pašlaik tiek apspriesti pasākumi, kas skars 20 ražojumu grupas (tostarp apgaismes sistēmas, datorus un veļas mazgājamās mašīnas); atbilstošus pasākumus attiecībā 14 grupām (tostarp ielu un biroju apgaismojuma sistēmām) noteiks līdz 2008. gada beigām, savukārt attiecībā uz pārējām grupām, piemēram, privāti lietojamām apgaismojuma sistēmām, tos noteiks līdz 2009. gada beigām.

2.1.6 Sestajā vides rīcības programmā ⁽⁹⁾ noteiktas piecas prioritāras stratēģiskās rīcības jomas: spēkā esošo vides aizsardzības tiesību aktu efektīva ieviešana, vides jautājumu iekļaušana citās politikas jomās, sadarbība ar tirgus dalībniekiem, iedzīvotāju iesaistīšana, rosinot viņus mainīt savus ieradumus un atbalstot šādu cilvēku pieprasījumu, kā arī vides aspektu ievērošana, pieņemot lēmumus teritoriālās plānošanas un teritorijas izmantošanas jomā.

2.1.7 ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijā, ko Eiropadome pārskatīja 2006. gadā, iekļauta vispārēja norāde, ka "ilgtspējīga ražošana un attīstība" ir viens no svarīgākajiem problēmjautājumiem, kas jārisina, samazinot ekonomiskās un sociālās attīstības ietekmi uz ekosistēmu. Eiropadome ierosinājusi arī jaunu rīcības plānu minētajā jomā.

2.1.8 Ziņojumā ⁽¹⁰⁾ par stratēģijas īstenošanu (2007. gads) minēts, ka visaptverošs un ticams ilgtspējīga patēriņa un ilgtspējīgas ražošanas novērtējums gandrīz nav iespējams. Kaut gan ilgtspējīgu ražojumu un pakalpojumu daudzums strauji palielinās un aplēses liecina, ka ikgadējais enerģijas ietaupījums sasniedz aptuveni 60 miljardus EUR, ekomarkējumu saņemšo ražojumu skaits vēl joprojām ir neliels. Tas pats sakāms arī par EMAS iesaistījušos uzņēmumu skaitu. Tikai 14 dalībvalstis ir pieņēmušas valsts rīcības plānus "videi nekaitīga" publiskā iepirkuma jomā, un tikai 21 dalībvalsts ir sagatavojuši ceļvedi Vides tehnoloģiju rīcības plāna (ETAP) ⁽¹¹⁾ īstenošanai.

2.2 No otras puses, tehnisko standartu jomā jau pirms ilgāka laika ir sākti attiecīgu pasākumu īstenošana, lai jaunajos tehni-

skajos standartos iekļautu arī vides aspektus, piemēram, Eiropas Standartizācijas komitejā (CEN) ir pieņemti "regulējoši noteikumi vides jautājumu risināšanai", kuri CEN struktūrām jāievēro, izstrādājot vides specifikācijas. Ja attiecīgais standarts ir izstrādāts saskaņā ar "jauno pieeju", varam uzskatīt, ka nodrošināta atbilstība attiecīgās ES direktīvas pamatprasībām. Vēl viens panākums minētajā jomā ir vides vadības sistēmas ISO 14001 izveidošana.

2.3 Eiropas Vides aģentūra 2007. gada 10. oktobrī publicēja ceturto ziņojumu "Vide Eiropā" ⁽¹²⁾, kurā viena nodaļa veltīta tematam "Ilgtspējīgs patēriņš un ražošana".

2.4 Savukārt Eiropas Komisija ikgadējā ziņojumā par Lisabonas stratēģijas izaugsmi un nodarbinātībai īstenošanas gaitu 2007. gadā īpaši uzsvērusi klimata pārmaiņu, ekoloģisko jauninājumu, energoefektivitātes, atjaunojamo enerģijas avotu un enerģētikas tirgu nozīmi.

2.5 Visbeidzot, Eiropadomes sanāksme, kas 2007. gada 8. un 9. martā notika Briselē, īpašu uzmanību veltīja vides un klimata pārmaiņu jautājumiem, savukārt Vides ministru padome 2007. gadā uzsvēra, ka ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija un Lisabonas stratēģija izaugsmi un nodarbinātībai papildina viena otru un Lisabonas stratēģijai ir īpaša nozīme ilgtspējīgas attīstības stratēģijas prioritāro mērķu sasniegšanā. Padome arī uzsvēra, ka vides aspekti ir jāņem vērā visās politikas jomās. Sanāsmē, kas notika 2007. gada decembrī, Eiropadome vēlreiz stingri uzsvēra minētās pamatnostādnes ⁽¹³⁾.

2.6 Viens no Komisijas 2008. gada darba programmas ⁽¹⁴⁾ galvenajiem mērķiem ir panākt, lai Eiropas Savienības uzmanības centrā būtu tieši iedzīvotāji. Novērtējot pašreizējo situāciju sociālajā jomā un vienlaicīgi gatavojot iekšējā tirgus pārskatu, pastāvīgu uzmanību paredzēts veltīt tam, lai Savienības iedzīvotāji gūtu pēc iespējas lielāku labumu no iekšējā tirgus.

2.7 EESK vairākkārt aicinājusi ⁽¹⁵⁾ izmantot EK Līguma 153. pantu kā juridisko pamatu, lai panāktu augstu patērētāju aizsardzības līmeni un stiprinātu viņu tiesības saņemt pilnvērtīgu ⁽¹⁶⁾, nesagrozītu, precīzu, pienācīgu, saprotamu, pārskatāmu un savlaicīgu informāciju.

2.7.1 Kas attiecas uz sekundāriem tiesību aktiem, patērētāju tiesības uz informāciju ir noteiktas Direktīvā 2005/29/EK ⁽¹⁷⁾, kuras priekšmets ir tāda "uzņēmēju negodīga komercprakse", kas kaitē patērētāju saimnieciskajām interesēm. Pielikumā uzskaitīta virkne tādas komercprakses piemēru, kas jebkuros apstākļos uzskatāma par negodīgu, piemēram, "uzticības zīmju, kvalitātes zīmju vai līdzīgu zīmju izmantošana bez vajadzīgās atļaujas iegūšanas".

⁽⁷⁾ COM(2002) 412 galīgā redakcija, 17.7.2002., un Direktīva 2004/18/EK, 31.3.2004.

⁽⁸⁾ Direktīva 2005/32/EEK (OV L 191, 22.7.2005.). Lēmums 2000/729/EK, Lēmums 2000/730/EK un Lēmums 2000/731/EK (OV L 293, 22.11.2000.).

⁽⁹⁾ OV L 242, 10.9.2002.

⁽¹⁰⁾ Ziņojums par ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, 2007. gads.

⁽¹¹⁾ Skatīt 18. zemsvītras piezīmi.

⁽¹²⁾ ISBN 978-92-9167-932-4- EVA, Kopenhāgena, 2007. gads.

⁽¹³⁾ Eiropadomes sanāksme 2007. gada 14. decembrī Briselē.

⁽¹⁴⁾ COM(2007) 640 galīgā redakcija.

⁽¹⁵⁾ OV C 108, 30.4.2004.

⁽¹⁶⁾ OV C 175, 27.7.2007.; OV C 44, 16.2.2008.

⁽¹⁷⁾ Direktīva 2005/29/EK (OV L 149, 11.6.2005.).

2.8 Komiteja tomēr ir pārliecināta, ka Kopienas līmenī ir spēkā pretrunīgi tiesību akti, kas nosaka pamatprasības attiecībā uz patērētāju informēšanu un ilgtspējīgiem ražojumiem, un uzskata, ka ir svarīgi izstrādāt "Eiropas hartu ilgtspējīgam patēriņam un ilgtspējīgai ražošanai iekšējā tirgū".

2.8.1 Pēc Komitejas domām, ja minētās hartas un Direktīvā 2005/29/EK paredzētā pašregulējuma kodeksa piemērošana izrādītos nesekmīga, būtu jāizskata citas iespējas, piemēram, attiecīgās jomas regulējuma pilnīgāka saskaņošana vai arī īpašu un tieši piemērojamu Kopienas noteikumu ieviešana.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1 Komiteja uzskata, ka nekavējoties ir jāizstrādā **skaidras un precīzas definīcijas** tādiem jēdzieniem kā "ilgtspējīgs ražojums", "ilgtspējīga izstrāde, ražošana un izplatīšana" un "ilgtspējīgs patēriņš", lai visā ES teritorijā un visā Eiropas Ekonomikas zonā varētu pārbaudīt, vai dalībvalstīs/reģionos patiešām arī tiek ievēroti Kopienas tiesību un normatīvie akti, kā arī brīvprātīgas vienošanās, kurās iekļautas atsauces uz šādām definīcijām.

3.2 Šis starptautiskā līmenī vispāratzītās definīcijas nav nemainīgs lielums, un tādēļ pašsaprotams ir fakts, ka tās tiek **nepārtraukti uzlabotas**. Pēc Komitejas domām, **līdztekus** minētajām definīcijām noteikti ir **jāizstrādā**:

— **vides rādītāji** ⁽¹⁸⁾, lai sekotu līdzi attīstības tendencēm ar dažādu robežlielumu palīdzību, kas ļautu noteikt, vai ražošanas procesi, ražojumi un pakalpojumi, kā arī izplatīšanas sistēmas ir "ilgtspējīgas";

— **vides aizsardzības prasībām atbilstoši Kopienas tehniskie standarti** (tie varētu būt saskaņoti ar ISO standartiem), Eiropas standartizācijas procesā pilnībā integrējot vides aspektus. Komiteja jau vairākkārt uzsvērusi ⁽¹⁹⁾, ka ražojumiem, ražošanas procesiem, izplatīšanas sistēmām un pakalpojumiem ir jāatbilst šādiem standartiem saskaņā ar Kopienas attiecīgajās direktīvās ⁽²⁰⁾ paredzētajiem atbilstības noteikumiem.

3.2.1 Komiteja uzskata, ka iepriekš ierosinātajām definīcijām, kuras papildinātu attiecīgi rādītāji un standarti, ir būtiska nozīme, lai īstenotu efektīvu Kopienas politiku, kas ļautu informētajiem patērētājiem savā rīcībā un izvēlē ievērot ilgtspējīgas attīstības principus, tādējādi sekmējot videi nekaitīgas ražošanas attīstību.

⁽¹⁸⁾ Skatīt ANO izdevumu "Indicators of Sustainable Development. Framework and Methodologies", 1996. gads.

⁽¹⁹⁾ OV C 48, 21.2.2002., 112. lpp., OV C 117, 30.4.2004., OV C 74, 23.3.2005.

⁽²⁰⁾ Kopā 2006. gada CENELEC (Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komiteja) tiešsaistē veido datu bāzi par CENELEC standartos iekļautajiem vides aspektiem.

3.3 Komisija pati ir uzsvērusi, ka "**Eiropas rūpniecība** jau ir izdevīgā pozīcijā, lai izmantotu sava stingrā stāvokļa priekšrocības jauno izstrādājumu, pakalpojumu un uz vides tehnoloģijām balstītu procesu tirgū. Bez tam Eiropas uzņēmumi kļūst arvien jutīgāki pret vides rādītājiem kā daļu no to korporatīvās sociālās atbildības pieejas" ⁽²¹⁾.

3.3.1 Komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka Komisija šajā sakarā paredzējusi stimulēt zemas oglekļa koncentrācijas un energoefektīvu tehnoloģiju, ražojumu un pakalpojumu attīstību un komercializāciju, izveidot dinamisku iekšējo tirgu, kā arī radīt zemas oglekļa koncentrācijas un energoefektīvu tehnoloģiju, ražojumu un pakalpojumu globālo tirgu.

3.3.2 Komiteja vēlreiz norāda uz nesen pieņemtā atzinumā pausto viedokli, ka "izcili sasniegumi zinātnes un tehnikas jomā, kā arī šo sasniegumu pārvēršana konkurētspējīgā ekonomikas jaudā ir izšķiroši nosacījumi, lai nodrošinātu mūsu nākotni, piemēram, attiecībā uz enerģētiku un ar klimatu saistītajām problēmām, lai saglabātu un uzlabotu mūsu pašreizējo stāvokli globālajā vidē un lai varētu uzlabot nevis apdraudēt Eiropas sociālo modeli" ⁽²²⁾.

3.3.3 Komiteja uzskata, ka jāīsteno integrēta pieeja, lai pārvarētu grūtības un šķēršļus, kas Eiropas, valstu, reģionālam un vietējam līmenim, kā arī atsevišķiem tirgus dalībniekiem neļauj kopīgi un saskaņoti izmantot visus pieejamos finanšu instrumentus ⁽²³⁾, lai izstrādātu videi draudzīgas un efektīvas tehnoloģijas un novatoriskus lietojumus, kuri pavērtu ceļu īpaši ilgtspējīgiem procesiem, ražojumiem un pakalpojumiem.

3.3.4 Pēc Komitejas domām, koordinācijas un tehniskās palīdzības nolūkā ir vajadzīga visu ģenerāldirektorātu īstenota Kopienas iniciatīva, lai optimizētu pieejamo Kopienas, Eiropas un valstu instrumentu kopīgu izmantošanu un tādējādi Eiropas Pētniecības un inovācijas telpā cik vien iespējams pastiprinātu uzņēmumu, kā arī valsts un privāto iestāžu uz vides aizsardzību vērstos pūliņus **pētniecības un inovācijas** jomā.

3.3.5 Komitejas ⁽²⁴⁾, Komisijas, Padomes un Eiropas Parlamenta dokumentos vairākkārt ir norādīts, cik būtiski ir samazināt birokrātisko slogu, kas gulstas uz uzņēmumiem (it īpaši, maziem un vidējiem uzņēmumiem), lai tie savas ekonomiskās un sociālās spējas varētu izmantot darba apstākļu, kā arī ražošanas un organizācijas struktūru ilgtspējīgā modernizēšanā.

⁽²¹⁾ COM(2007) 374 galīgā redakcija, 4.7.2007.

⁽²²⁾ OV C 325, 30.12.2006.

⁽²³⁾ Eiropas un starptautiskajā mērogā iespējams izmantot daudzus instrumentus (Septītā pamatprogramma, Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogramma, struktūrfondi, Eiropas Investīciju banka, i2i, EUREKA, LEED-OECD, Eiropas Attīstības bankas padome u.c.), taču to kopīgu izmantošanu apgrūtina atšķirīgās metodes un procedūras, īstenošanas grafika nesaskaņotība un koordinācijas trūkums ("simultaneous engineering") dažādu pasākumu īstenošanā.

⁽²⁴⁾ Skatīt atzinumu OV C 120, 16.5.2008., 66. lpp., ziņotājs — Pezzini kgs.

3.4 Lai veicinātu videi nekaitīgu ražošanas metožu izmantošanu, 1997. gadā ES ievieša ekoloģisko marķējumu ražojumiem un vēlāk arī pakalpojumiem. Laika gaitā šī marķējuma sistēma tika pilnveidota, un pašlaik ir izplatīti publiski marķējumi, kas liecina par vairāku kritēriju izpildi un tiek piešķirti dažāda veida ražojumiem un pakalpojumiem ⁽²⁵⁾.

3.4.1 Pēc Komitejas domām, šāda situācija var radīt apjukumu ne tikai ražotāju, bet jo īpaši arī Eiropas patērētāju vidē. Minētais trūkums ir jānovērš, visā Eiropā nosakot kopīgus obligātos kritērijus, saskaņā ar kuriem marķējums ir obligāti jāreģistrē un jānovērtē, minēto pienākumu uzticot ārējai un neatkarīgai apliecinātājiestādei.

3.4.2 Eiropas kopīgais marķējums var pastāvēt vienlaikus un nekonkurēt ar dažādās valstīs un nozarēs lietoto marķējumu, ko patērētāji reizēm pazīst labāk nekā Eiropas marķējumu. Turklāt starptautiskajā līmenī vajadzētu saskaņot veiksmīgu marķējumu kā, piemēram, "enerģijas zvaigzni" ("Energy Star").

3.4.3 Marķējumam jābūt ticamam un jāraisa patērētājos pašātrību. Tādēļ, lai panāktu augstāku ticamības pakāpi, šāda marķējuma standartu noteikšana un tirgus uzraudzība būtu jāuztiek (visām) iesaistītajām personām.

3.4.4 Varētu apsvērt ražojumu vai pakalpojumu marķējumu, kas norādītu to radītās oglekļa emisijas daudzumu.

3.5 Arī saistībā ar **EMAS sistēmu**, kas ļauj dalībniekiem, kuri vēlas parādīt, ka tie uzlabo savas darbības vides aspektus, **brīvprātīgi** pievienoties Kopienas vides vadības un audita sistēmai, tādējādi apliecinot, ka tie vēlas ievērot vides standartus un ieviest vides vadības sistēmu, Komiteja vēlētos norādīt, ka pēc ISO 14001 standarta pieņemšanas ir iespējams nostiprināt "ražojumu dimensiju" vides vadības sistēmās, lai veicinātu tās izplatību ražotāju un izplatītāju vidū, lai to labāk pielāgotu procesu vadībai vietējās pašvaldībās un lai tā kļūtu atvērtāka, kas nodrošinātu sinerģiju ar citiem instrumentiem ilgtspējīgas attīstības veicināšanai.

3.5.1 Komiteja uzskata, ka būtu jāsekmē EMAS izplatība arī starptautiskā līmenī, veicot finansālus, fiskālus, optimizējošus un administratīvus pasākumus, rīkojot veicināšanas un reklāmas kampaņas, kā arī atzīstot, ka līdzdalība EMAS "liecina par izcilu sasniegumiem". Savukārt maziem un vidējiem uzņēmumiem, it īpaši tiem, kas iesaistīti rūpniecības kopās, jānodrošina vienkāršākas un pakāpeniskas piekļuves iespējas.

⁽²⁵⁾ Piemēram, visā Eiropā izmatotais marķējums "Ekopuķīte" (http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm) un galvenokārt Skandināvijas valstīs pazīstamais "Ziemeļu gulbis" (<http://www.svanen.nu/Eng/default.asp>). Vācijā izmanto marķējumu "Zilais engēlis" (http://blauer-engel.de/englisch/navigation/body_blauer_engel.htm), savukārt Nīderlandē pazīstams marķējums "Gaišais ziedīnš" (<http://www.flowercampaign.org>). Izveidoti arī publiski un vienam vides aspektam veltīti ekomarķējumi, piemēram, "Energy Star". Plaši izplatītas ir arī privātas marķējuma programmas, piemēram, IFOAM (International Federation of Organic Agricultural Movements) biomarķējuma programma (http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm).

3.6 Pēc Komitejas domām, ļoti svarīgi ir izveidot "**videi nekaitīgu**" ražojumu un pakalpojumu tirgu, paredzot virkni atvieglojumu un izveidojot instrumentus, lai piedāvātāju vidē sekmētu inovācijas procesu un patērētāju vidē izplatītu atbilstošu informāciju vai stimulētu videi nekaitīgu ražojumu iegādi.

3.6.1 Lai nodrošinātu iekšējā tirgus konkurētspēju, **ražojumu raksturošanā** jāņem vērā ne tikai ekoloģiskie, bet arī citi nozīmīgi kritēriji, piemēram, to ekonomiskie rādītāji no patērētāju un ražotāju viedokļa, to drošība un funkcionalitāte, to enerģijas patēriņš, loģistika, noiets, rādītāji, kas raksturo to ietekmi uz veselību un novatorismu, to ietekme uz patērētāju izvēles paplašināšanos, to kalpošanas laiks un nodošana atkritumos, kā arī sociālie aspekti.

3.6.2 Svarīgi, lai ekoloģiskā ražošana un ekoloģisko pakalpojumu nozare ļoti aktīvi atbalstītu pētniecību, izstrādi un jauninājumus.

3.7 Pēc Komitejas domām, Eiropas Standartizācijas komitejai (CEN), Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejai (CENELEC) un Eiropas Telekomunikāciju standartu institūtam (ETSI) ir jāuzņemas īpaša atbildība un jāpilnveido **tehniskās standartizācijas** process, tādējādi veicinot ražojumu ekoloģisko ilgtspējību. ⁽²⁶⁾

3.7.1 Komiteja jau uzsvērusi, ka "ekoloģiski tehnisku normu pielietošana nav jāveicina no augšas, bet tai jābalstās uz plašu atzinību, ko bauda ekoloģiski nekaitīgi produkti, un jāatbilst pilsoņu un patērētāju vajadzībām" ⁽²⁷⁾.

3.8 **Publisko pasūtījumu piešķiršanas** jomā nozīmīga ir Direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru ⁽²⁸⁾, kā arī Komisijas skaidrojošam paziņojumam par Kopienas tiesību aktiem, kas attiecināmi uz publisko iepirkumu, un iespējām integrēt vides jautājumus publiskā iepirkuma jomā ⁽²⁹⁾.

3.8.1 Komiteja uzskata, ka publiskie pasūtījumi, kas veido aptuveni 16 % no Kopienas IKP, būtiski ietekmē videi nekaitīgu ražojumu izplatību, un tā rosina veikt pasākumus, lai mudinātu par līgumu slēgšanu atbildīgās iestādes izmantot iespējas, kas pastāv tādā jomā kā "videi nekaitīgs" publiskais iepirkums ("Green Public Procurement").

⁽²⁶⁾ OV C 74, 23.3.2005.

⁽²⁷⁾ Turpat.

⁽²⁸⁾ OV L 134, 30.4.2004.

⁽²⁹⁾ COM(2001) 274 galīgā redakcija, OV C 333, 28.11.2001.

3.8.2 Nobeiguma ziņojumā par “videi nekaitīgu” publisko iepirkumu Eiropā ⁽³⁰⁾ (2006. gads) minēts, ka tā izplatību kavē šādi būtiski šķēršļi: videi nekaitīgu ražojumu izmaksas ir augstākas, īpaši tādēļ, ka trūkst informācijas par izmaksām “kalpošanas laikā”, vides zināšanas ir nepietiekamas, arī tādēļ, ka tiešaistē nav izveidota atbilstīga un viegli pieejama datu bāze, specifikācijas un pasūtījumu piešķiršanas kritēriji, kā arī videi nekaitīgu ražojumu definīcijas un standarti ir neskaidri, uzņēmumu vadītāji un politiķi nesniedz pietiekamu atbalstu, trūkst informācijas un apmācības iespējas ir nepietiekamas.

3.8.3 Komiteja tādēļ iesaka pārlicinoši definēt, ko nozīmē “videi nekaitīgi” ražojumi, skaidri aprakstot visas nozīmīgākās tehniskās prasības, kas attiecas uz šādiem ražojumiem, iekļaut specifikācijās attiecīgā ražojuma vai pakalpojuma izmaksas visā kalpošanas laikā, izveidot datu bāzi par “videi nekaitīgu” iepirkumu Eiropā (“*European GPP knowledge Database*”) ⁽³¹⁾, EK direktīvās, kas attiecas uz publisko iepirkumu, iekļaut ISO standarta 14004 un vides vadības sistēmu noteiktās prasības, kā arī norādes uz ekoloģisko marķējumu un videi nekaitīgu izstrādi, informēt sabiedrību par valstu rīcības plāniem “videi nekaitīga” iepirkuma procedūru ieviešanai, veltīt īpašu uzmanību ražojumiem, kuru ietekme uz vidi ir vislielākā.

3.9 Eiropā plaši izplatīta ir “**godīgas tirdzniecības**” ideja. Jautājumi, kas skar godīgu un ētisku tirdzniecību, jau ilgu laiku ir EESK uzmanības lokā, un tie sīki analizēti atzinumā REX/196 ⁽³²⁾. Komiteja uzskata, ka ilgtspējīgs patēriņš nav iedomājams bez godīgas un ētiskas tirdzniecības.

3.10 **Ilgtspējīga patēriņa pamatelements ir izglītošana**, un EESK uzsver, ka tā ir jāsāk jau skolas vecumā. Savukārt patērētājiem jebkurā laikā jābūt pieejamai informācijai par izvēlētajiem ražojumiem un pakalpojumiem, kā arī to ietekmi uz vidi. Mīnētā informācija jāsniedz patērētājiem interesantā veidā, un tai jābūt viegli uztveramai un saprotamai.

3.11 EESK uzskata, ka Kopienas tiesību akti, kas attiecas uz ilgtspējīgu ražošanu un ilgtspējīgu patēriņu, ir jākonsolidē un jāvienkāršo, lai tie būtu patērētājiem un ražotājiem saprotamāki un vieglāk pieejami. “Īstenojot principu “mazāk tiesību aktu un labāka likumdošana”, jāpanāk konsolidēts un saskaņots vides jomas regulējums, kas nodrošina tiesisko palāvību un pārredzamību saistībā ar nepieciešamo pielāgošanos rūpniecības pārmaiņām un ir orientēts uz to, kā labāk aizsargāt dabas resursus un vidi un pasaules tirgos izmantot ilgtspējīgus un konkurētspējīgus tehnoloģiskos jauninājumus. Jārada apstākļi, lai MVU būtu spējīgi segt ar atbilstības nodrošināšanu saistītās izmaksas, nezaudējot konkurences priekšrocību” ⁽³³⁾.

3.12 Tādā jomā kā “videi nekaitīgu” ražojumu reklāma būtu lietderīgi **pastiprināt Kopienas pasākumus maldinošas reklāmas un negodīgas tirdzniecības prakses** ⁽³⁴⁾ novēršanai. Apzīmējumus “ekoloģisks” un “bioloģisks” ļoti bieži lieto kā

tirdzniecības instrumentus, lai palielinātu noietu ražojumiem un pakalpojumiem, kuri patiesībā neatšķiras no citiem ražojumiem un pakalpojumiem un kuriem nav pievienota papildu vērtība.

3.12.1 Tādēļ Komiteja uzskata, ka **rīcība kodeksu** izstrāde, kas paredzēta Direktīvā 2005/29/EK, varētu būt īpaši nozīmīgs pašregulējuma elements, lai novērsu ar vides aizsardzību saistītu argumentu nepamatotu izmantošanu reklāmas nolūkos. Minētajos kodeksos jāiekļauj šādi kritēriji:

- reklāma, kurā izmantoti ar vides aizsardzību saistīti argumenti, nedrīkst radīt sabiedrībā nepamatotu satraukumu par vides problēmām, un šādas reklāmas nolūkos nedrīkst izmantot patērētāju neinformētību par minētajiem jautājumiem;
- reklāma nedrīkst mudināt uz tādu izturēšanos, kas kaitē vides aizsardzībai, vai attēlot šādu izturēšanos, nevērtējot to kritiski;
- reklāma nedrīkst sniegt nepatiesu informāciju par reklamētā ražojuma ietekmi uz vidi, maldinot patērētājus par minēto ietekmi vai to noklusējot;
- ražojuma vai pakalpojuma pozitīvo raksturojumu no ietekmes uz vidi viedokļa nedrīkst bez īpaša pamatojuma piedēvēt citiem attiecīgā uzņēmuma piedāvātajiem ražojumiem vai pakalpojumiem;
- ja attiecīgā ražojuma vai pakalpojuma ietekme uz vidi ir atkarīga no īpašiem izmantošanas vai lietošanas nosacījumiem vai metodēm, vai arī īpašiem apstākļiem tā kalpošanas laikā, reklāmā uz to ir jānorāda saprotamā veidā vai patērētāji ir nepārprotami jārosina meklēt attiecīgu informāciju;
- ar vides aizsardzību saistītus argumentus vai saukļus reklāmas nolūkos drīkst izmantot, pamatojoties vienīgi uz objektīviem tehniskiem un zinātniskiem kritērijiem. Ja reklāmas patiesība tiek apšaubīta, reklāmas devējam tās pareizība ir jāpierāda, iesniedzot neatkarīgas iestādes vai eksperta atzinumu;
- informējot par vielām, kas reklamētajam ražojumam pievienotas vai kas vairs netiek iekļautas tā sastāvā, lai mainītu attiecīgā ražojuma ietekmi uz vidi, skaidri un konkrēti ir jānorāda uz minētās ietekmes veidu un apmēru;
- saistībā ar ietekmi uz vidi lietotie apzīmējumi vai simboli nedrīkst radīt nepareizu vai maldinošu priekšstatu par to nozīmi. Tie nedrīkst arī radīt nepareizus priekšstatus par saistību ar ekoloģisko marķējumu, kas oficiāli tiek lietots konkrētās valstīs, ģeogrāfiskās zonās vai tautsaimniecības nozarēs. Reklamētā ražojuma lietotāju rekomendācijas un ieteikumus reklāmā drīkst izmantot, lai tikai informētu par attiecīgā ražojuma ekoloģiskajām īpašībām, pamatojoties uz konkrētiem un pārbaudāmiem faktiem, kā tas minēts ceturtajā ievilkumā no beigām.

⁽³⁰⁾ *Green Public Procurement in Europe 2006 — Conclusions and recommendations*. Virage Milieu & Management bv, Korte Spaarne 31, 2011 AJ Haarlem, the Netherlands (<http://europa.eu.int/comm/environment/gpp>).

⁽³¹⁾ Norādot arī uz *European Platform for Life-Cycle for the environmental performance of products, technologies and services*.

⁽³²⁾ “Ētiskas tirdzniecības un patēriņa sistēmas”, ziņotājs — Adams kgs, OV C 28, 3.2.2006.

⁽³³⁾ OV C 120, 16.5.2008., 66. lpp., ziņotājs — Pezzini kgs.

⁽³⁴⁾ Direktīva 2005/29/EK (OV L 149, 11.6.2005.).

3.12.2 Pēc Komitejas domām, jāveido arī elastīgas, efektīvas un ar zemām izmaksām saistītas **ārpustiesas pārraudzības un arbitražas iestādes**, kuras **risinātu patērētāju interesējošos jautājumus** un kuru darbība raisītu uzticību, jo tās nodrošinātu ražojumu atbilstību ekoloģiskajiem standartiem un tirgū nonākušo ilgtspējīgo ražojumu atbilstību ilgtspējīgas attīstības principiem. Minētā atbilstība būtiski ietekmē patērētāju izvēli. Tām nebūtu jāaizvieto tiesvedību, kurai vajadzētu jābūt visiem pieejamai.

3.13 Lai aizsargātu patērētāju tiesības iegādāties videi nekaitīgus ražojumus, Komiteja uzskata, ka īpaši svarīgi ir izstrādāt **Eiropas Hartu par ilgtspējīgu patēriņu un ilgtspējīgu ražošanu**. Minētajā hartā jāiekļauj šādi elementi:

- atbildība par ilgtspējīgu patēriņu ir jāuzņemas visām pilsoniskās sabiedrības grupām un organizācijām: ražotājiem, izplatītājiem, patērētājiem, pedagogiem, valsts iestādēm, patērētāju un vides aizsardzības organizācijām, sociālajiem partneriem;
- politika ilgtspējīga patēriņa un ilgtspējīgas ražošanas veicināšanai ir jāintegrē citās nozīmīgās ES politikas jomās, konsultējoties gan ar patērētāju un vides aizsardzības organizācijām, gan ar ražotāju, tirgotāju un izplatītāju organizācijām, kā arī citām interešu grupām;
- Eiropas rūpniecībai un ražotājiem ir jāuzņemas īpaša atbildība par to, lai ilgtspējīgs patēriņš patiešām būtu iespējams visā ražojuma kalpošanas laikā ("no šūpuļa līdz kapam"), kā arī izplatīšanas un pakalpojumu nozarē;
- Eiropas Savienība ir atbildīga par to, lai tiktu izveidota vienota, skaidra, saskaņota un saprotama visu attiecīgo ES tiesību normu sistēma, vienlaikus nostiprinot patērētāju tiesības, kā arī nodrošinot lietotāju interesēm atbilstošus un bezmaksas līdzekļus minēto tiesību netraucētai īstenošanai praksē;
- elementi, kas varētu papildināt spēkā esošos tiesību normas un būt dalībvalstu kompetencē;

Briselē, 2008. gada 29. maijā

- elementi, kuri varētu papildināt spēkā esošās tiesību normas un kurus varētu izveidot pašregulējuma ceļā⁽³⁵⁾, minētajā procesā iesaistoties ieinteresētām personām no privātā sektora, patērētāju apvienībām⁽³⁶⁾, vides organizācijām⁽³⁷⁾ un uzņēmumu pārstāvjiem;
- ES un dalībvalstu valdības ir atbildīgas par dinamisku, pārbaudāmu un vienoti īstenojamu pasākumu veicināšanu šādās jomās: videi draudzīgi konstruktīvie risinājumi visa veida ražojumiem, ticams ekoloģiskais marķējums visā ES, plaši izplatītas vides vadības sistēmas, starptautiski atzītu un tehniskā ziņā progresīvu ekoloģisko standartu izstrāde un ieviešana, īpašas un saistošas tehniskās un ekoloģiskās prasības publiskā iepirkuma procedūrās, ekoloģiskā marķējuma nepamatota izmantošana reklāmas nolūkos, godīga tirdzniecība un starptautiskā sadarbība ilgtspējīga patēriņa veicināšanai;
- jāpaātrina pētniecība un tehnoloģiju izstrāde, kā arī progresīvu lietojumu ieviešana, kas sekmētu ilgtspējīgu ražošanu un ilgtspējīgu patēriņu, piešķirot gan publiskos līdzekļus Kopienas un dalībvalstu līmenī, gan arī privātos līdzekļus atbilstoši EPT⁽³⁸⁾ izvirzītajam mērķim panākt, ka pētniecība un izstrādē tiek ieguldīti 3 % no IKP;
- visu ilgtspējīgā patēriņā ieinteresēto sabiedrības grupu informēšana, izglītošana un apmācīšana, kā arī pārvaldes iestāžu un ieinteresēto organizāciju darbības uzlabošana;
- jāizstrādā publiski pieejami rādītāji, metodes un datu bāzes, lai visos līmeņos varētu novērtēt sasniegumus ceļā uz ilgtspējīgu patēriņu;
- jāveicina pētniecība tādā jomā kā videi draudzīga patērētāju izturēšanās, lai noskaidrotu, kas jādara, lai patēriņa modeļi kļūtu ilgtspējīgāki.

3.13.1 Nemot vērā jautājuma nozīmīgumu, EESK ierosina sarīkot konferenci par Eiropas hartu ilgtspējīgam patēriņam un ražojumiem, aicinot piedalīties arī Eiropas Parlamentu un Eiropas Komisiju.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁵⁾ Skatīt Iestāžu nolīguma par labāku likumdošanas procesu 22. un 23. punktu, OV C 321, 31.12.2003.

⁽³⁶⁾ Skatīt EESK atzinumu, kura 3.5. punktā Komiteja aplūko dažādas pazīmes, kas raksturo "patērētāju pārstāvošas apvienības", tādējādi cenšoties izstrādāt vienotu minētā jēdziena definīciju (OV C 185, 8.8.2006.).

⁽³⁷⁾ EESK uzskata, ka jāveicina pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana to jautājumu risināšanā, kas skar ilgtspējīgu attīstību (4.2.6. punkts atzinumā OV C 120, 16.5.2008., 33. lpp.).

⁽³⁸⁾ EPT — Eiropas Pētniecības telpa.